

means of transcription or transliteration. To adequately render realia which do not have correspondences in the target language the translator should substitute them by neutral words, use surrounding context or fill up lacuna.

Key words: socio-cultural aspect, socio-cultural values, realia.

Стаття надійшла до редколегії
12.03.2013 р.

УДК 811.11(27+367.626.1):81-112

Катерина Яковлева

Займенники другої особи в ранньоновоанглійській мові

У статті досліджено еволюційні тенденції в розвитку займенників другої особи англійської мови, зокрема в ранньоновоанглійський період. На матеріалі корпусу англійських діалогів крізь призму соціолінгвістичних і прагматичних факторів виявлено особливості вживання займенників другої особи англійської мови. Розглянуто варіації вживання форм займенника другої особи в різних текстах, а саме в драмах, допитах свідків, записах судових процесів. Окреслено сфери вживання форми однини займенника другої особи на сучасному етапі розвитку англійської мови.

Ключові слова: займенники другої особи, історична соціолінгвістика, історична прагматика, ранньоновоанглійська мова.

Постановка наукової проблеми та її значення. Факт існування особових займенників у більшості відомих мов, беззаперечно, указує на те, що займенникові форми звертання до мовця, адресата й третьої особи є універсальною рисою людської мови. Характерною особливістю сучасної англійської мови, на відміну від інших, є відсутність опозиції числа в займенників другої особи, що унеможливає диференціацію ступеня формальності або неформальності комунікативної ситуації. Однак на попередніх етапах еволюції англійської мови розрізнялися дві форми займенника другої особи. Розвиток займенників другої особи є складним процесом змін під впливом взаємопов'язаних морфологічних і соціальних факторів, який доводить, що варіативність можлива навіть у «закритій системі».

Таблиця 1 ілюструє розвиток парадигми займенників другої особи давньоанглійського, середньоанглійського та ранньоновоанглійського періодів.

Таблиця 1

Розвиток парадигми займенників другої особи давньоанглійського, середньоанглійського та ранньоновоанглійського періодів

Число	Відмінок	Давньоанглійська	Середньоанглійська	Сучасна англійська
Однина	Н.	þu	thou	you
	З.	þe	thee	you
	Д.	þe	thee	you
	Р.	þin	thy/thine	your
Множина	Н.	ge	ye	you
	З.	ew	you	you
	Д.	ew	you	you
	Р.	eower	your	your

Простежуємо кардинальні зміни при переході від середньо- до ранньоновоанглійського періоду: ліквідацію форми однини *thou* та узагальнення форми *you* для називного й об'єктного відмінків однини та множини. **Актуальність** дослідження визначається потребою у використанні інтегрального підходу до дослідження займенників другої особи, особливостей їх розвитку та функціонування.

ня. **Мета** статті – з'ясувати чинники, які зумовили вживання займенників другої особи англійської мови в ранньоніованглійський період на матеріалі корпусу англійських діалогів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасна лінгвістика такі зміни в парадигмі займенників другої особи англійської мови, як витіснення форми другої особи однини із загального вжитку, пояснює насамперед комбінацією соціолінгвістичних і прагматичних факторів.

Уже в XIII ст. непрямі форми множини *ye* та *you* використовувалися для звертання не до групи індивідів, а до окремого адресата. Такі зміни цілком могли відбутися під впливом французької придворної практики, яка застосовувала латинську систему займенникового звертання. Важливим ключем до розуміння цього розвитку є саме слово «придворний», оскільки такий вибір форми звертання означав високоповажне ставлення до адресата як до рівного або навіть до вищого за соціальним статусом. У той час як форму *you* все частіше вживали серед вищих кіл населення, форма *thou* почала асоціюватися з нижчим класом. Залежність диференціації вживання форм займенника другої особи від статусу адресата в суспільстві не можна вважати випадковою. Насправді, соціально орієнтовані та культурно-специфічні норми ввічливості й поведінки в суспільстві можуть безпосередньо впливати на вибір форми звертання.

Поступово займенник другої особи множини *you* починає асоціюватися з престижним варіантом уживання, у той час як *thou* пов'язаний із нижчими класами суспільства. Уважається, що члени нижчого середнього класу та жінки схильні до вживання престижного варіанта у свідомому, продуманому мовленні, яке покликане імітувати мовлення соціальної верхівки. Отже, ця імітація стимулює зміни в мові на користь престижного варіанта [7, с. 122–142; 10]. Пітер Траджил, зі свого боку, пропонує принцип, за яким пояснюється, що в ранньоніованглійський період нижчий середній клас був схильним до імітації вищого класу, тоді як нижчий клас тяжів до визначення себе як окремого класу [10, с. 182]. Роджер Браун і Альберт Гілман спробували пов'язати розвиток займенників другої особи, позначених за аналогією до їхніх еквівалентів в інших мовах – T (латинське *tu*) та V (латинське *vos*), у світлі вимірів *влади й солідарності* (*power and solidarity*) [1, с. 255]. У нерівних відносинах, ґрунтованих на таких факторах, як вік, стать, соціальний статус, професія, мовець із вищим статусом використовує T, але у відповідь отримує V від нижчого. Така тенденція була, вочевидь, запозичена від латинської практики звернення до імператора [1, с. 255–257]. У мовленнєвій ситуації рівних відносин *влади уживання займенника* є взаємно-зворотним. Також зазначено, що раптова зміна у вживанні свідчить про присутність сильних емоцій, себто злості, презирства, любові, а також іронії або насмішки. Вищезазначене твердження та інші чинники впливу на вживання займенників другої особи, а саме: соціолінгвістичні та прагматичні, можна проілюструвати на основі мовних корпусів, які містять мовний матеріал таких жанрів, як драма, допити свідків і записи судових процесів.

Твори Шекспіра є плідним джерелом інформації про дискурсивні практики й стратегії. Зокрема, різкий перехід до форми однини *thou*, як і до форми множини *you*, однаково використовує автор для вияву сильних емоцій та прояву характеру героїв [2, с. 160]. Наприклад:

(1) *LEAR: What can you say to draw a third more opulent than your sisters? Speak!* (King Lear)

Якщо *thou* використовується в розмові зі «звичайними» доньками, то форма *you* в цьому контексті трактується як вияв прихильності.

Уривок із комедії 1599 р. видання, узятої з корпусу англійських діалогів, ілюструє вимір *влади* за Брауном та Гілманом, який реалізується в нерівних відносинах між батьком і сином.

(2) [Lab.] *Good sonne go forward in this gentle humor, obserue this picture, it presents a maide of noble birth and excellent of parts, whom for our house and honor sake, I wish thou wouldst confesse to marrie.*

[Dow] *To marrie father? why we shall haue children.*

[Lab] *Why that's the ende of marriage, and the ioye of men.*

[Dow] *O how you are deceiued, you haue but me, & what a trouble am I to your ioy?* (CED)

Що стосується записів судових процесів, наявні дослідження не висвітлюють проблему вживання займенників другої особи повною мірою. Проте джерела підтверджують, що *you*, починаючи з XVI ст., була немаркованою формою звертання під час судових процесів. Форма *thou* у тому ж часовому розрізі, на противагу, виконувала або функцію впливу зі сторони авторитету судді, або

вираження гніву й презирства. Займенник другої особи однини *thou* використовували в клішованих формулах відкриття та закриття судових засідань (*hold up thy hand, thou standest indicted, thou hast been found guilty*), незалежно від соціального статусу звинуваченого [4, с. 139–143]. Таке вживання вважали нормою до середини XVIII ст.

У дослідженні вживання займенників у допитах свідків наприкінці XVI ст. на матеріалі судових процесів графства Дарем другої половини XVI ст. висловлено тезу про те, що теорія влади та солідарності Брауна та Гілмана є неповною [5, с. 92–94]. Кількісні дослідження показують, що чоловіки не використовували *thou* у звертанні до жінок, як це передбачає теорія Брауна та Гілмана. Жінки, зі свого боку, не звертаються до чоловіків формою *you*. Дані також не містять свідчень про передбачене взаємне вживання *thou* нижчим класом, зумовлене солідарністю. Форма *thou* завжди є вмотивованою та маркованою, форма *you* – нейтральною, що пояснюється тим фактом, що займенники *thou* та *you* розвивалися по-різному в письмовому та усному мовленні [5, с. 97].

У XVIII ст. форма *you* повністю витіснила форму *thou* із загального вжитку. Для прикладу можна навести записи судового процесу з корпусу англійських діалогів над Джонатаном Уальдом, який супроводжується свідченнями проти нього. Один зі свідків Генрі Келлі доповідає, що, коли обвинувачений ділить вилучені за допомогою крадіжки гроші, він промовляє:

(3) *Henry Kelly (I can't afford to give you any more), (says he) (CED).*

Якщо повернутися до теорії влади та солідарності Брауна й Гілмана, то передбачений науковцями обмін форм звертання, зумовлений владою, зникає із загального вжитку. Наприклад, у тому ж корпусі англійських діалогів батьки та діти звертаються один до одного за допомогою *you*. Текст «Християнська освіта дітей», датований 1750 р., містить такі репліки:

(4) *[Parent] Whose Child are you?*

[Child] Your's.

[Parent] Why do you think so?

[Child] Because you teach me to call you Father, and are fond of me, and maintain me (CED).

Користуючись положенням Брауна та Гілмана, таке вживання займенників другої особи можна пояснити переходом суспільства від спілкування, детермінованого владою і нерівністю, до солідарності зі співрозмовником. Форму *thou* мала конотацію інтимності та вживали для вираження емоцій і солідарності в комунікативних ситуаціях нижчих верств населення. У XVII ст. форма *thou* вийшла зі стандартизованого вжитку, але продовжила своє існування в релігійних текстах, церковних обрядах, протестантському релігійному рухові квакерів, діалектах Англії та Шотландії і навіть у сучасному розмовному варіанті англійської мови. Що стосується релігії, то таке вживання форми *thou* прижилося завдяки статусу Біблії короля Якова, яка не тільки містить «застарілі» форми займенника другої особи з 1611 р., а й надає формі *thou* ореол святості. Форма *thou* також збережена у весільній церемонії у всіх частинах англомовного світу.

Що стосується протестантського руху квакерів, заснованого 1650 р. Джорджем Фоксом, однією з характерних рис спільноти було використання «простонародної» мови, що мало наслідком уживання *thou* як єдиної форми звернення один до одного. Існує думка, що квакери відповідали не тільки за збереження *thou*, а й за нейтралізацію парадигми через поширення форми об'єктного відмінка *thee* на суб'єктний відмінок. Наприклад, *thee must not do that*. За обставинами, що потребують подальшого дослідження, така ж нейтралізація мала місце й у парадигмі множини, коли форма об'єктного відмінка *you* замінила форму суб'єктного відмінка *ye* [12].

Діалектологи стверджують, що займенники *thou* та *thee* й досі вживаються в діалектах Англії, які територіально акумулюються на північ від гирла Хамберу до річки Мерсі, у центрально-західних регіонах, на кордоні з Уельсом та в багатьох південно-західних частинах [8, с. 115]. На сьогодні відомо, що форма *thou*, зокрема, існує на території Йоркширу й Ланкаширу [3, с. 2].

Професор Марк Джоунс запевняє, що *thou, thy, tha* і *thee* вживаються на півночі Англії. Люди Честерфільду називають мешканців Шеффільду «*dee-da's*» через їхню вимову *thee* та *tha*. Члени його власної родини використовують такі форми постійно, як ось, наприклад, у звертанні двоюрідного брата до своєї матері:

(5) *Wey [well] i look after thee when tha't [thou art] badly [ill] [12].*

Якщо говорити про інші сфери вживання *thou*, то вартим уваги є онлайн-словник розмовного варіанта англійської мови Urban Dictionary [13]. У ньому можна знайти такі цікаві одиниці, як, наприклад, *hipster-than-thou*, що означає снобізм у вподобаннях щодо музики, кіно або книжок і водночас майже патологічну неприязнь до музики, книжок та фільмів, якими захоплюється більшість. Наприклад:

(6) *Jane is going all hipster-than-thou on me about Harry Potter. I don't understand what she's got against things people like.* (Urban Dictionary)

Інша одиниця з цього словника – *indier-than-thou* – означає позицію переваги, вираженої через деталізоване знання певного стилю музики або кіно [13].

Також варто зазначити, що беззаперечного підґрунтя для ствердження цілковитого повернення форми займенника другої особи *thou* до стандартизованого вжитку наразі немає, хоча окремі спостереження є провісниками, можливо навіть тенденціями змін у парадигмі займенників другої особи на сучасному етапі розвитку англійської мови.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи окреслені вище дослідження особливостей уживання займенників другої особи в ранньомовноанглійський період, варто зазначити, що наведені приклади дослідження загалом демонструють домінуючий вплив соціолінгвістичних (вік, стать, соціальний статус) та прагматичних (вияв сильних емоцій) факторів на вживання займенників другої особи в ранньомовноанглійський період, які до того ж різняться залежно від жанру писемного мовлення. З іншого боку, не можна не погодитися з думкою Андреаса Юкера [6, с. 158] стосовно докладного розгляду кожної окремої комунікативної ситуації і застосування мікроперспективи до досліджуваного матеріалу.

У майбутньому планується дослідження форм займенників другої особи на сучасному етапі розвитку англійської мови. Адже не можна не відчутти певну недостатність ресурсів наявної на сучасному етапі розвитку англійської мови парадигми займенників другої особи для вираження особистісного ставлення до адресата.

Джерела та література

1. Brown R. The pronouns of power and solidarity / R. Brown, A. Gilman // *Style in Language*. – 1960. – P. 253–276.
2. Byrne St. G. Shakespeare's Use of the Pronoun of Address; its Significance in Characterization and Motivation / Byrne Sister St. Geraldine. – Washington, 1936. – 189 p.
3. Edensor K. Dialect in films: Examples of South Yorkshire grammatical and lexical features from Ken Loach films / K. Edensor // *Dialectologia*. – 2009. – Vol. 3. – P. 1–21.
4. Finkenstaedt T. You and Thou. *Studien Zur Anrede Im Englischen* / T. Finkenstaedt. – Berlin : Walter De Gruyter, 1963. – 301 p.
5. Hope J. Second person singular pronouns in records of early modern 'spoken' English / J. Hope // *Neuphilologische Mitteilungen*. – 1993. – Vol. 94. – P. 83–100.
6. Jucker A. Thou in the history of English: a case for historical semantics or pragmatics? / Jucker A. // *Words: Structure, Meaning, Function. A Festschrift for Dieter Kastovsky*. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2000. – P. 153–163.
7. Labov W. *Sociolinguistic Patterns* / W. Labov. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.
8. Leith D. *Modernity and English as a national language* / D. Leith, D. Graddol. – London : Routledge, 1996. – 156 p.
9. Trudgill P. Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich / P. Trudgill // *Language in Society*. – 1972. – Vol. 1. – P. 179–195.
10. Wales K. Thou and you in early modern English: Brown and Gilman re-appraised / K. Wales // *Studia linguistica*. – 1983. – Vol. 37. – P. 107–125.
11. Firth A. Sources / A. Firth. – 2001 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/540/handouts/ideology/silvrstn/Sources.htm>
12. Urban Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.urbandictionary.com>

Джерела ілюстративного матеріалу

1. William Shakespeare «King Lear» [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.literaturepage.com/read/shakespeare_kinglear.html

2. CED = Corpus of English Dialogues 1560–1760. Compiled under the supervision of Merja Kytö and Jonathan Culpeper [Electronic resource]. – 2006. – Mode of access : http://www.engelska.uu.se/Research/English_Language/Research_Areas/Electronic_Resource_Projects/A_Corpus_of_English_Dialogues

Яковлева Екатерина. Местоимения второго лица в ранненоанглийском языке. В статье исследуются эволюционные тенденции развития местоимений второго лица английского языка, в частности в ранненоанглийский период. На материале корпуса английских диалогов сквозь призму социолингвистических и прагматических факторов выявлены особенности употребления местоимений второго лица английского языка. Рассмотрены вариации употребления форм местоимения второго лица в текстах, относящихся к разным жанрам, а именно драмах, допросах свидетелей, записях судебных процессов. Обозначены сферы употребления формы единственного числа местоимения второго лица на современном этапе развития английского языка.

Ключевые слова: местоимения второго лица, историческая социолингвистика, историческая прагматика, ранненоанглийский язык.

Yakovleva Kateryna. Second-person Pronouns in Early Modern English. The article studies evolutionary trends in the development of the second-person pronouns in English, particularly in Early Modern English. The Corpus of English Dialogues used as data source together with sociolinguistic and pragmatic factors identified features of the second-person pronouns usage in English. Theoretical sources dwelling on the problem of second-person pronouns variation in English were analyzed. The variation of second-person pronoun usage in different texts, such as drama, depositions and trials was examined. The scope of singular second-person pronoun usage in Modern English was outlined. The perspectives of future investigation were defined.

Key words: second-person pronouns, historical sociolinguistics, historical pragmatics, Early Modern English.

Стаття надійшла до редколегії
18.03.2013 р.